

География пәнінен облыстық олимпиада 2025-2026

11 сынып, 2 тур

Бұл тур 1 ұпайдан тұратын 30 тестік сұрақтан (30 ұпай) және 10 ұпайдан бағаланатын 2 тапсырмадан (20 ұпай) тұрады.

Осы олимпиада бойынша алуға болатын ең жоғары ұпай - 50.

Олимпиаданы орындау уақыты: 90 минут (1,5 сағат)

Тест сұрақтары

Бес жауап нұсқасының ішінен **тек бір ғана** дұрыс жауапты таңдаңыз.

Назар аударыңыз: кейбір жауап нұсқалары осы парақ шегінде бірінші бағаннан екінші бағанға, немесе келесі парақта екінші бағанның соңынан бірінші бағанның басына ауысуы мүмкін. Таңдау кезінде осы жауап нұсқаларын міндетті түрде ескеріңіз.

1. Неліктен жоғары температура мен жоғары ылғалдылық химиялық үгілуді тездетеді?

A. Су еріткіш ретінде әрекет етеді, ал жылу химиялық реакцияларды жеделдетеді

B. Бұл тау жыныстарының жарылуына әкеледі

C. Бактериялар мұндай жағдайларда тіршілігін тоқтатады

D. Ылғалдылық оттегінің тау жыныстарына енуіне жол бермейді

E. Бұл тұздардың кеңеюіне ықпал етеді, бұл тау жыныстарын ыдыратады

2. Төмендегі жағалау жер бедерлерінің қайсысы материалдың жиналуы нәтижесінде қалыптасқан?

A. Томболо

B. Жағалау аркасы

C. Бенч

D. Клиф

E. Үңгір

3. Буддизмді дәстүрлі түрде ұстанатын ең батыста орналасқан қай халық?

A. Саамдар

B. Ғағауыздар

C. Ненецтер

D. Буряттар

E. Қалмақтар

4. Төмендегі қай елдің жан басына шаққандағы электр энергиясын тұтыну өте жоғары, бірақ жан басына шаққандағы атмосфераға бөлінген CO₂ мөлшері аз?

A. Америка Құрама Штаттары

B. Германия

C. Норвегия

D. Қытай

E. Аустралия

5. Қай елдің мұхиттағы *эксклюзивті экономикалық зонасы* ең үлкен?

A. Америка Құрама Штаттары

B. Аустралия

C. Франция

D. Ресей

E. Ұлыбритания

6. Намиб пен Атакама жағалауындағы шөлдердің пайда болуының негізгі механизмі қандай?

A. Күн радиациясының жоғары болуы

B. Антициклондардың басым болуы

C. Континенттік климат

D. Таулардың жаңбыр көлеңкесі

E. Суық мұхит ағындары

7. Теңіз суының химиялық құрамы туралы дұрыс тұжырымдарды таңдаңыз:

I. Мұхиттың тұздылығын анықтайтын негізгі иондар - натрий хлориді.
II. Мұхиттағы еріген газдардың мөлшері теңіз экологиясына әсер етпейді.
III. Дүниежүзілік мұхит үшін мұхиттың тұздылығы орта есеппен шамамен 35 ‰ (промилле) құрайды.

- A. I
- B. II
- C. I, II
- D. I, III
- E. Барлық тұжырымдамалар дұрыс

8. Тектоникалық көлдердің ерекшелігі:

- A. Құмды түбі
- B. Үлкен тереңдік және созылған пішін
- C. Теңіз деңгейінен салыстырмалы түрде биік орналасқан
- D. Тек жазықтарда орналасқан
- E. Барлық жауаптар дұрыс

9. Төмендегі тізімдегі қай ел ауылшаруашылық өнімдерінің экспортының құны бойынша көшбасшы?

- A. Нидерланды
- B. Қытай
- C. Ресей
- D. Испания
- E. Бразилия

10. Төртінші секторға не кіреді?

- A. Ауыл шаруашылығы
- B. Өнеркәсіп
- C. Көлік
- D. Ғылым және IT
- E. Сауда

11. Оңтүстік Хангай үстірті қай жерде орналасқан?

- A. Вьетнамның оңтүстігінде
- B. Моңғолияның орталық бөлігінде
- C. Қытайдың солтүстігінде
- D. Кореяның шығыс бөлігінде
- E. Забайкальеде

12. Жиһаз өндірісі зауыттарының орналасуының негізгі факторы:

- A. Энергетика
- B. Экология
- C. Тұтынушы
- D. Климат
- E. Еңбек

13. Табиғи газ өндіру кезінде тау жыныстарында қалып қойған газды алу үшін қандай әдіс қолданылады?

- A. Гидравликалық жару (гидроразрыв пласта)
- B. Фильтрация
- C. Бөлу
- D. Сұйықтандыру (сжижение)
- E. Барлық нұсқалар дұрыс

14. Деструктивті теңіз толқындарына қандай сипаттама тән?

- A. Толқын ұзындығының үлкен болуы
- B. Периодының қысқа болуы
- C. Жиілігінің төмен болуы
- D. Материалдың жиналуы
- E. Энергия деңгейінің төмен болуы

15. Гранодиорит метаморфизм кезінде қандай тау жынысына айналады?

- A. Мәрмәр
- B. Тақтатас
- C. Филлит
- D. Риолит
- E. Гнейс

16. Қабаттасқан (superimposed) шекара түрі бар елдердің жұптарын таңдаңыз.

- A. Мали – Алжир
- B. Норвегия – Швеция
- C. Жапония – Корея Республикасы
- D. Бразилия – Уругвая
- E. Непал – Бутан

17. Өсімдіктер жойылып кеткенде су ағынының көлемі неге артады?

- A. Өсімдіктер топырақтан суды сіңіреді

- В. Өсімдіктер суды ұстап тұру үшін тамырларын пайдаланады.
- С. Өсімдіктер атмосферадан келетін судың бір бөлігін ұстап қалады
- Д. Өсімдік жамылғысы ағынды сулардың ағынын баяулатады және батпақты жерлердің пайда болуына әкеледі.
- Е. Өсімдіктер жойылып кеткен кезде, су ағынының көлемі азаяды, себебі жауын-шашынның көп бөлігі жер бетінен ағып кетпей, ашық топырақтан буланып кетеді.

18. Көппен жіктемесі бойынша Cfb климаты (қысы жұмсақ, жазы салқын, құрғақ маусым жоқ) қай қалаға ең тән?

- A. Ванкувер
- B. Рим
- C. Осло
- D. Бейжің
- E. Дұрыс жауап жоқ

19. Төменде көрсетілген жанартаулардың қайсысы белсенді?

- A. Килиманджаро
- B. Апо
- C. Чимборасо
- D. Мауна-Кеа
- E. Мерапи

20. Төмендегі тізімнен «ақ қарғаны» анықтаңыз.

- A. Оливин
- B. Кварц
- C. Биотит
- D. Обсидиан
- E. Алмаз

21. Дұрыс тұжырымды таңдаңыз:

- A. Биіктіктен түскен кезде ауа массасы күн сәулелерінің әсерінен қызады
- B. Су бетінен өткен кезде, желдің жылдамдығы су бетіндегі үйкеліс күшінің төмендеуіне байланысты артады.
- C. Арктикалық ауа массалары Қазақстанға қарлы ауа райын алып келеді.
- D. Солтүстік-шығыс пассат желдері Флоридаға ылғал әкеледі

E. Муссондар Эфиопия аумағына әсер етпейді.

22. Трансұлттық корпорациялар (ТҰК) азық-түлік тұтынуындағы өзгерістерге қалай әсер етті?

A. Дәстүрлі тағам жүйелері мен жергілікті диеталардың сақталуына ықпал етті

B. Дәстүрлі тамақтану жүйелерін біртіндеп ығыстырып, тұтыну әдеттерін өзгертуде

C. Ультра-өңделген өнімдерді тұтынуды азайтты

D. Фастфуд пен дайын тағамдарға қолжетімділікті шектеді

E. Өсімдік тектес тағамдарды толықтай ет өнімдерімен алмастырды

23. Қай фактор будақ бұлттардың вертикальді дамуын шектейді?

A. Температуралық инверсия

B. Жоғары қысым

C. Булану

D. Әлсіз желдер

E. Жоғары ылғалдылық

24. Маятниктік миграцияның салдары:

A. Ірі қалаларда халық тығыздығының артуы

B. Қала мен ауыл арасындағы туу деңгейінің теңесуі

C. Тәуліктің белгілі бір уақытында көлік инфрақұрылымына түсетін жүктеменің күрт артуы

D. Қала маңы аймақтарында қарт адамдар үлесінің көбеюі

E. Елдер арасындағы шекаралардың толық жойылуы

25. Өзен арнасының көлденең қимасын зерттеу кезінде өлшеуге болатын көрсеткіштерді таңдаңыз

I. Өзеннің ені

II. Өзен шығыны

III. Өзен алабының ауданы

IV. Орташа тереңдік

- A. I
- B. I, II, IV
- C. I, II
- D. I, III
- E. Барлық тұжырымдамалар дұрыс

26. Төмендегі қалалардың қайсысы Еуропадағы ең ірі экономикалық-урбанистік дәліз - «Көгілдір бананның» негізгі аймағына кіреді?

- A. Барселона
- B. Марсель
- C. Неаполь
- D. Милан
- E. Берлин

27. Бурунди Республикасының астанасы қай қала?

- A. Кигали
- B. Бужумбура
- C. Гитега
- D. Кампала
- E. Найроби

28. Зоналық топырақтың мысалы болып табылады

- A. Рендзина
- B. Терра росса
- C. Глейлі топырақтар
- D. Шымтезек топырақтар
- E. Прерий топырақтары

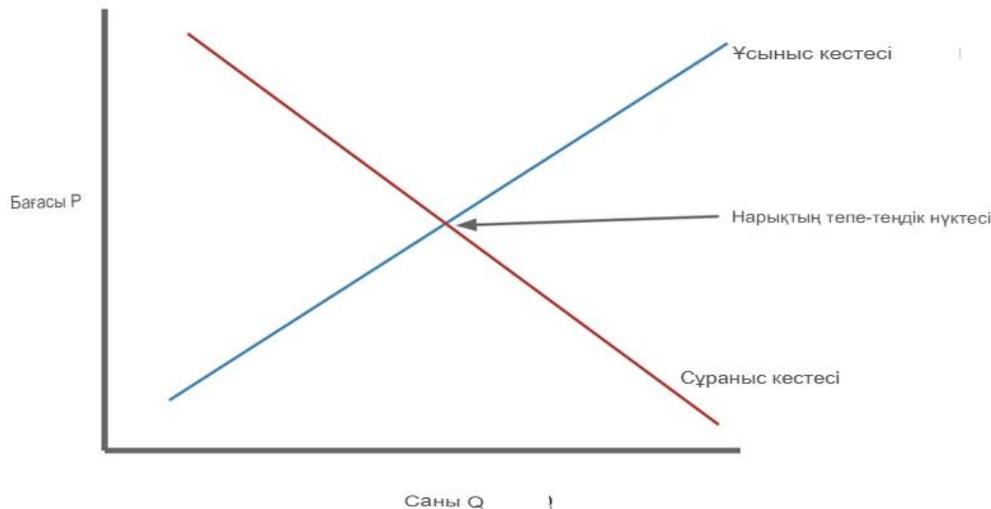
29. Қандай түркі халқы негізінен православие тармағын ұстанады?

- A. Татарлар
- B. Ғағауыздар
- C. Вепсилер
- D. Буряттар
- E. Тывалар

30. IV кезеңдегі өтпелі кезеңінің негізгі демографиялық ерекшелігі

- A. Туудың жоғары деңгейі
- B. Өлімнің жоғары деңгейі
- C. Туу және өлімнің төмен деңгейі
- D. Табиғи өсімнің жылдам өсуі
- E. Нәресте өлімінің артуы

1-бөлімі. Мұнай экономикасы



1-сызба. “Сұраныс пен ұсыныстың” идеалдандырылған экономикалық моделі

“Сұраныс пен ұсыныс” моделі экономикада тауарлардың немесе қызметтердің бағасы мен санының нарықта қалай анықталатынын түсіндіру үшін қолданылады. Бұл модель бәсекеге қабілетті және еркін нарықтарға қолданылады, себебі ұсыныс пен сұраныс негізінен сатып алушылар мен сатушылар арасындағы өзара әрекеттесуге байланысты және мемлекеттік реттеу сияқты сыртқы реттеуге аз бағынады.

Модельдің негізгі қағидалары:

- **Сұраныс** - бұл сатып алушылардың нарықта белгілі бір бағамен сатып алуға дайын тауарлар немесе қызметтердің саны.
- **Ұсыныс** - бұл сатушылардың нарыққа белгілі бір бағамен ұсынуға дайын тауарлар немесе қызметтердің саны.
- **Нарықтың тепе-теңдік нүктесі** - сатып алушылар сатып алуға дайын тауарлар немесе қызметтердің саны сатушылар ұсынуға дайын тауарлар немесе қызметтердің санына тең болатын баға.

Бәсекелес және еркін нарық тепе-теңдікте деп саналады — сатып алушылар мен сатушылар ағымдағы баға бойынша келіседі, сондықтан сұраныс = ұсыныс.

Сұраныс заңы – баға өскен сайын сұраныс төмендейді, себебі өнімді немесе қызметті жаңа әрі жоғары бағамен сатып алуға дайын сатып алушылар аз болады.

1. Келесі тапсырмаларды орындау үшін өзіңізді мұнай компаниясында экономикалық талдаушы ретінде елестетіп көріңіз. Сізге мұнай нарығын талдау тапсырылды. Жауаптарыңызда “сұраныс пен ұсыныс” моделін және оның қағидаларын пайдаланыңыз.

1.1 Төмендегі кестені толтырыңыз, мысал ретінде бірінші баған толтырылған: [4]

Жағдай	Қандай фактор өзгеріп жатыр және қалай (сұраныс/ұсыныс)	Бағаға қалай әсер етеді (төмендеу/өсу/өзгеріссіз қалу)
ОПЕК+ 2025 жылы өндіріс квоталарын арттырды.	Нарықтағы ұсыныс артты	Мұнай бағасы төмендеді
Иран Парсы шығанағы елдерінің экспортының 30%-ы өтетін Ормуз бұғазын жапты.		
Қытайдың экономикалық өсуінің нәтижесінде мұнай тұтыну артып келеді.		
Дональд Трамп президенттікке келгеннен бері бүкіл әлемде электр көліктері мен баламалы энергия көздеріне сұраныс айтарлықтай төмендеді.		
АҚШ пен ЕО Ресейдің Украинаға басып кіруіне байланысты Ресей мұнайына санкциялар салды.		

1.2 Неліктен “сұраныс пен ұсыныс” моделі КСРО-ның ел нарығындағы жағдайды түсіндірмегенін түсіндіріңіз. [1]

2. Келесі қадамдарды орындау үшін сізге математикалық дағдыларды және “сұраныс пен ұсыныс” моделінің қағидаларын түсіну қажет. Төмендегі формулаларды талдау үшін 1-сызбаны пайдаланыңыз.

ТМД мұнай нарығындағы сұранысты келесі формуламен көрсетуге болады:

$Q = 1000 - 5p$, мұндағы көлемі миллиондаған баррель мұнаймен өлшенеді, ал бағасы доллармен көрсетіледі.

ТМД мұнай нарығындағы ұсынысты келесі формуламен көрсетуге болады:

$Q = 200 + 5p$, мұндағы көлемі миллиондаған баррель мұнаймен өлшенеді, ал бағасы доллармен көрсетіледі.

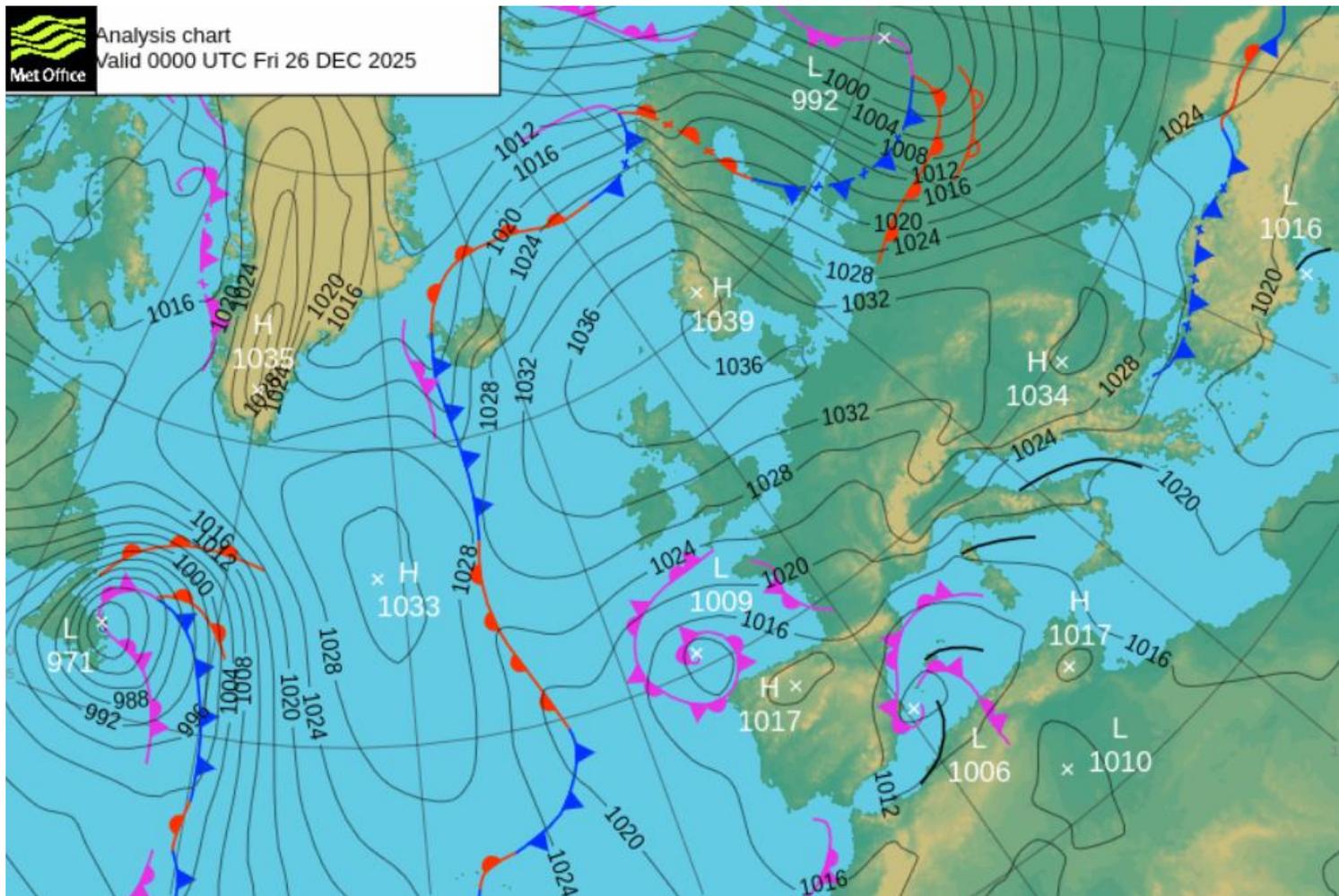
2.1 ТМД-дағы мұнай нарығы еркін және бәсекеге қабілетті деп есептеп, тепе-теңдік нүктесіндегі мұнай бағасын доллармен анықтаңыз. [2]

2.2 2.1-тармақта келтірілген бағаны пайдаланып, тепе-теңдік нүктесіндегі нарықтағы мұнай мөлшерін анықтаңыз. Жауабыңызды миллион баррельмен жазыңыз [1]

2.3 Айталық, Өзбекстан Арал теңізіндегі жаңа кен орнында өндірісті бастады. Бұл бастапқы мұнай ұсынысын 50 миллион баррельге арттырады, бұл нарықтық тепе-теңдіктің өзгеруіне әкеледі. Жаңа тепе-теңдік кезіндегі мұнай бағасын доллармен есептеңіз. [1]

2.4 Жаңа тепе-теңдік нүктесіндегі мұнай бағасын пайдаланып, жаңа кен орнында өндіріс басталғаннан кейін жаңа тепе-теңдік нүктесіндегі нарықтағы мұнай мөлшерін анықтаңыз.[1]

2-бөлім. Синоптикалық карта



1-сызба. Атмосфералық қысым мен атмосфералық фронттардың картасы.

Ескертпе: Картадағы атмосфералық қысым теңіз деңгейіне стандартталған.

H - жоғары атмосфералық қысым аймағы, L - төмен атмосфералық қысым аймағы .

1. Бискай шығанағындағы циклонның орталығы мен Скандинавиядағы антициклонның орталығы арасындағы қашықтық 2100 км. Картаның масштабын **сандық масштаб** форматында анықтаңыз. [1]
2. 1-пунктегі қашықтықты пайдаланып, орташа көлденең қысым градиентін табыңыз (100 км-ге гПа- мен). [1]
3. Осы синоптикалық картада атмосфералық қысымы ең төмен аймақты көрсетіңіз және бұл мәнді гПа-мен көрсетіңіз. [0.5]
4. Италиядағы Аоста қаласында ауа температурасы -4°C -қа тең, Аоста Монблан тауының етегінде, теңіз деңгейінен 583 метр биіктікте орналасқан. Монблан шыңының биіктігі теңіз деңгейінен 4806 метр биіктікте. Монблан шыңындағы ауа температурасын табыңыз. [1]

5. Төменде келтірілген Бабине формуласын пайдаланып, Аостадағы атмосфералық қысымды табыңыз. [1.5]

$$Z = 16000 * (1 + 0.004t) * \frac{P1-P2}{P1+P2},$$

Ескертпе:

Z – екі нүкте арасындағы биіктік айырмашылығы;

t – екі нүкте арасындағы орташа ауа температурасы;

P1 - төменде орналасқан нүктедегі қысым;

P2 - жоғарыда орналасқан нүктедегі қысым;

6. 1-сызбаны талдаңыз. Төмендегі елді мекендер үшін жел бағытын көрсететін кестені толтырыңыз: [2]

Жоқ	Қоныстану	Желдің басым бағыты/желсіз (<i>тымық</i>)
1	Манчестер	
2	Таллин	
3	Берген	
4	Марсель	
5	Рейкьявик	
6	Бухарест	
7	Хельсинки	
8	Киев	

7. 1-сызбаны талдаңыз және ауа райы жағдайларын (жел, жауын-шашын және бұлттылық) ескере отырып, тізімнен қону жағдайлары ең қолайлы үш әуежайды таңдаңыз. Таңдауыңызды түсіндіріңіз. [3]

Хельсинки-Вантаа (Финляндия); Сент-Джонс (Ньюфаундленд); Хитроу (Лондон); Жаңа Стамбұл әуежайы (Ыстамбұл); Шереметьево халықаралық әуежайы (Мәскеу); Фьюмичино (Рим).

№	Әуежай	Түсіндірме
1		
2		
3		